

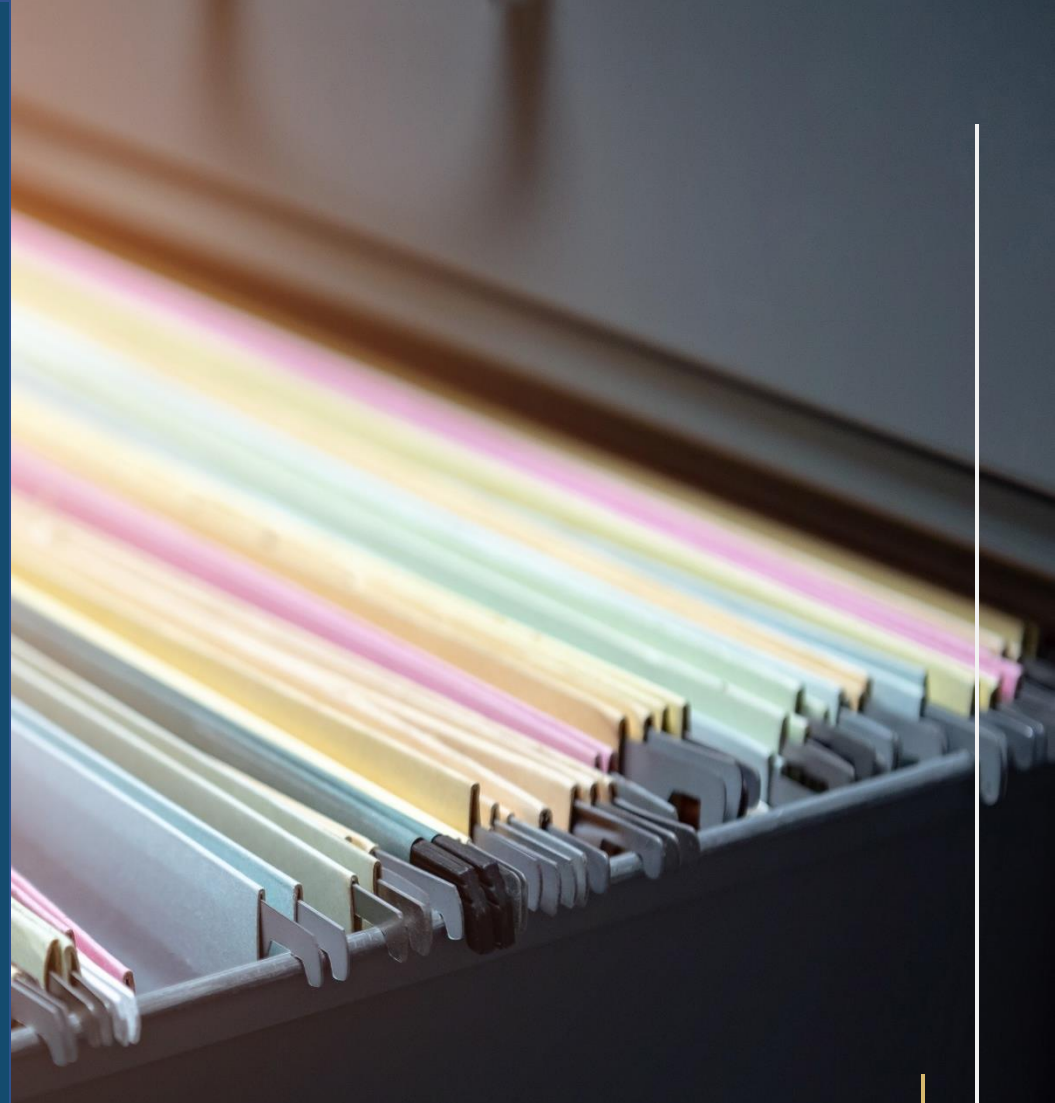

„Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Korupcijos rizikos viešuosiuose pirkimuose“

LRSTT Antikorupcinio švietimo skyriaus
vyriausioji specialistė Rita Šikšnienė
2023-02-28

Turinys

- Sociologinės apklausos
- Korupcijos rizikos viešuosiuose pirkimuose

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. The focus is on the hands and arms of the individuals, suggesting a collaborative or discussion-based environment. The colors are muted and the overall image is out of focus.

Korupcijos samprata

Korupcija – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje.

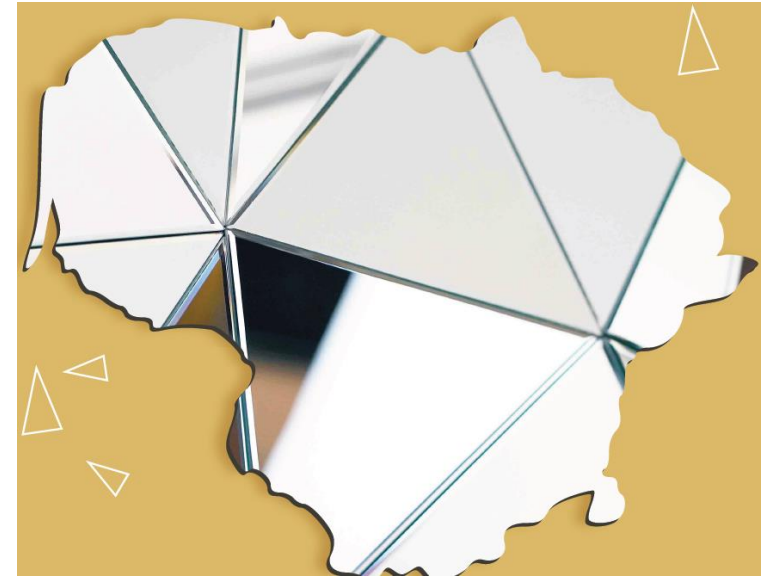

STAMBIOJI KORUPCIJA

dažniausiai susijusi su palankių sprendimų priėmimu tam tikroms interesų grupėms ar asmenims, įtaka valstybės politikai, teisinei sistemai, ekonomikai, siekiant asmeninių interesų ir naudos.

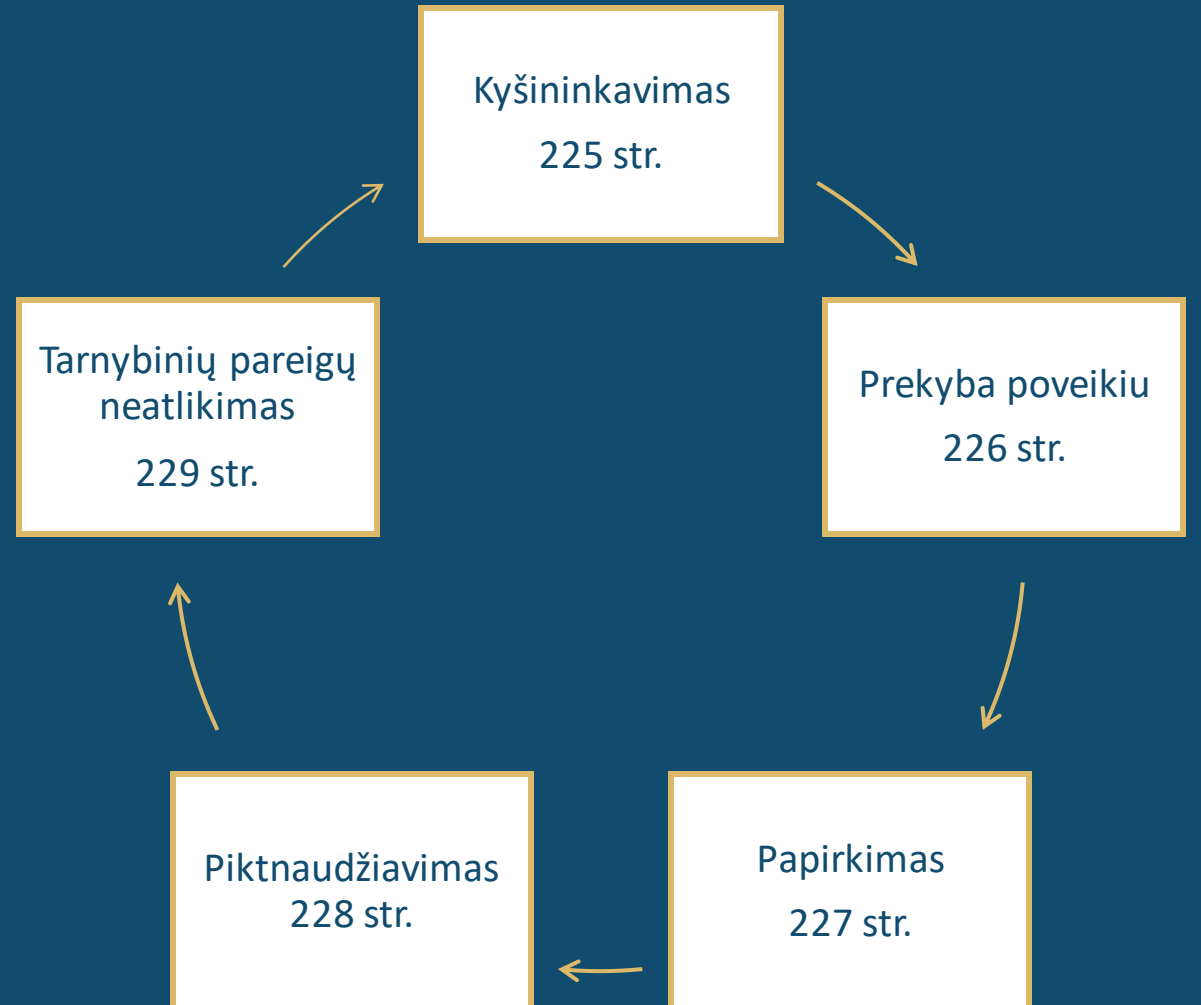
SMULKIOJI KORUPCIJA

gyventojų mokami neteisėti atlygiai valstybės tarnautojams, siekiant išvengti nuobaudų, biurokratinių procedūrų ar galimo sprendimų priėmimo vilkinimo, norint gauti viešąsias paslaugas.

Atpažinti. Įspėti. Pranešti.

LR baudžiamasis kodeksas:
nusikaltimai ir baudžiamieji
nusižengimai valstybės
tarnybai ir viešiesiems
interesams

TEISMO SPRENDIMAS:

KYŠININKAVIMO BYLOJE SKIRTA DAUGIAU KAIP 140 000 EUR BAUDŲ

Buvusiam „Kauno švaros“
direktoriui skirta beveik

30 000 €
bauda

Konfiskuotas gautas kyšis

7 500 €

Kyšį davusiai bendrovei skirta

94 000 €
bauda

Kyšį davusiam bendrovės
vadovui skirta

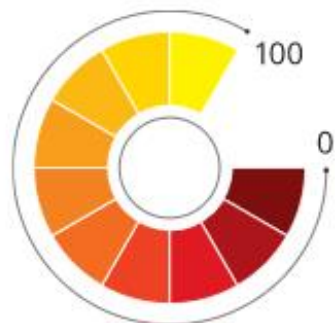
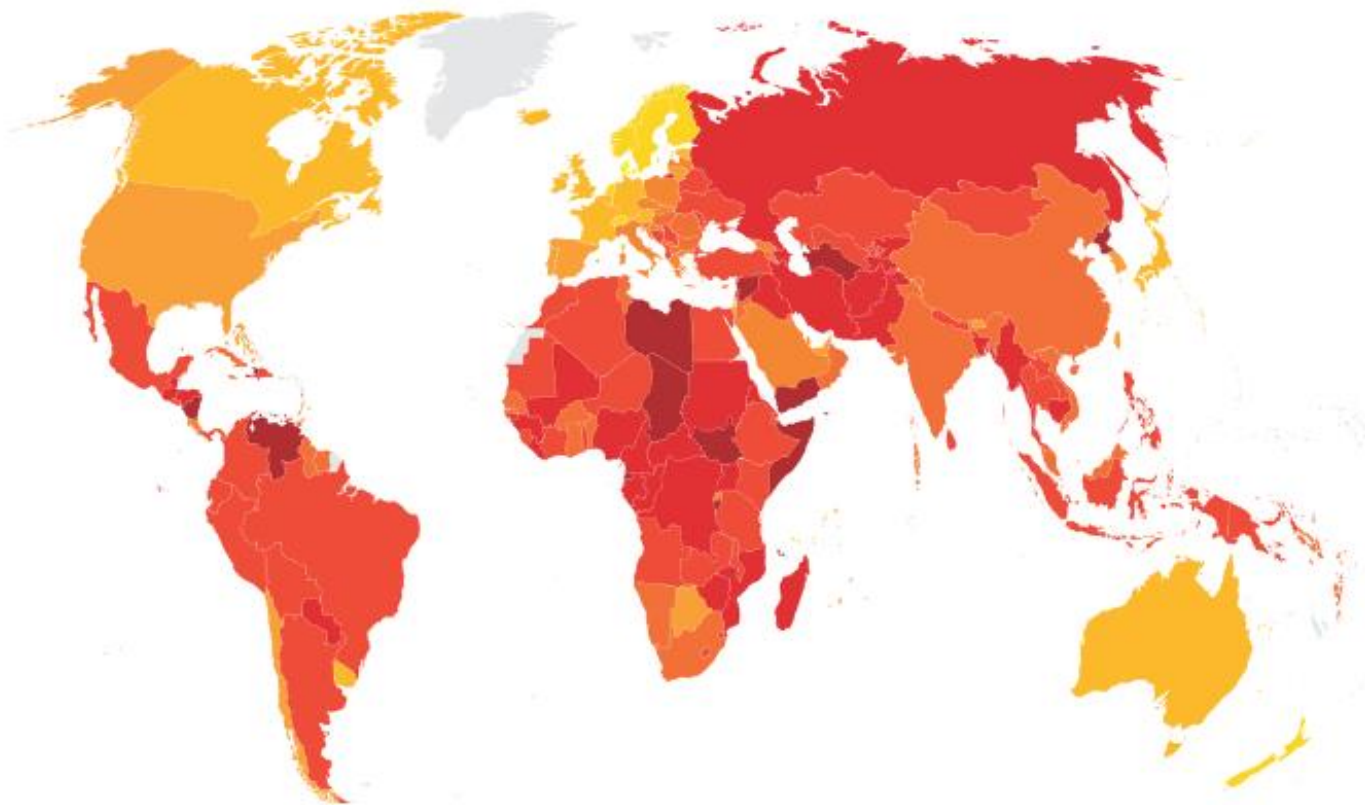
18 600 €
bauda

A blurred background image showing several people in a meeting or discussion. One person on the right is gesturing with their hand. The overall scene is out of focus, emphasizing the text in the foreground.

Sociologinės apklausos

KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSAS 2022

Esama padėtis 180 valstybių vertinama 100 balų skalėje nuo 0 iki 100.

0 - labai korumpuota

100 - visiškai nekorumpuota

KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSAS 2022

LIETUVA

62/100

NUSTATANT LIETUVOS 2022 M. KSI
REMTASI 10 ŠALTINIŲ VERTINIMU

LIETUVA ŠIUO METU YRA 33 PASAULYJE
IR 12 EUROPOS SĄJUNGOJE

KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSAS 2022

SCORE COUNTRY/TERRITORY

90	Denmark
87	Finland
87	New Zealand
84	Norway
83	Singapore
83	Sweden
82	Switzerland
80	Netherlands
79	Germany
77	Ireland
77	Luxembourg
76	Hong Kong
75	Australia
74	Canada
74	Estonia
74	Iceland
74	Uruguay
73	Belgium
73	Japan
73	United Kingdom
72	France
71	Austria
70	Seychelles

69	United States of America
68	Bhutan
68	Taiwan
67	Chile
67	United Arab Emirates
65	Barbados
64	Bahamas
63	Israel
63	Korea, South
62	Lithuania
62	Portugal
60	Botswana
60	Cabo Verde
60	Saint Vincent and the Grenadines
60	Spain
59	Latvia
58	Qatar
56	Czechia
56	Georgia
56	Italy
56	Slovenia
55	Dominica

55	Poland
55	Saint Lucia
54	Costa Rica
53	Fiji
53	Slovakia
52	Cyprus
52	Greece
52	Grenada
51	Malta
51	Rwanda
51	Saudi Arabia
50	Croatia
50	Mauritius
49	Namibia
48	Vanuatu
47	Jordan
47	Malaysia
46	Armenia
46	Romania
45	China
45	Cuba
45	Montenegro
45	Sao Tome and Principe

44	Bahrain
44	Jamaica
44	Oman
43	Benin
43	Bulgaria
43	Ghana
43	Senegal
43	South Africa
42	Burkina Faso
42	Hungary
42	Kuwait
42	Solomon Islands
42	Timor-Leste
42	Trinidad and Tobago
42	Vietnam
41	Kosovo
40	Guyana
40	India
40	Maldives
40	North Macedonia
40	Suriname
40	Tunisia
39	Belarus

„Lietuvos korupcijos žemėlapis“

Tyrimo pradžia –
2001 m.

Inicijuotas „Transparency
International“ Lietuvos
skyriaus, nuo 2011 m. –
koordinuojamas STT.

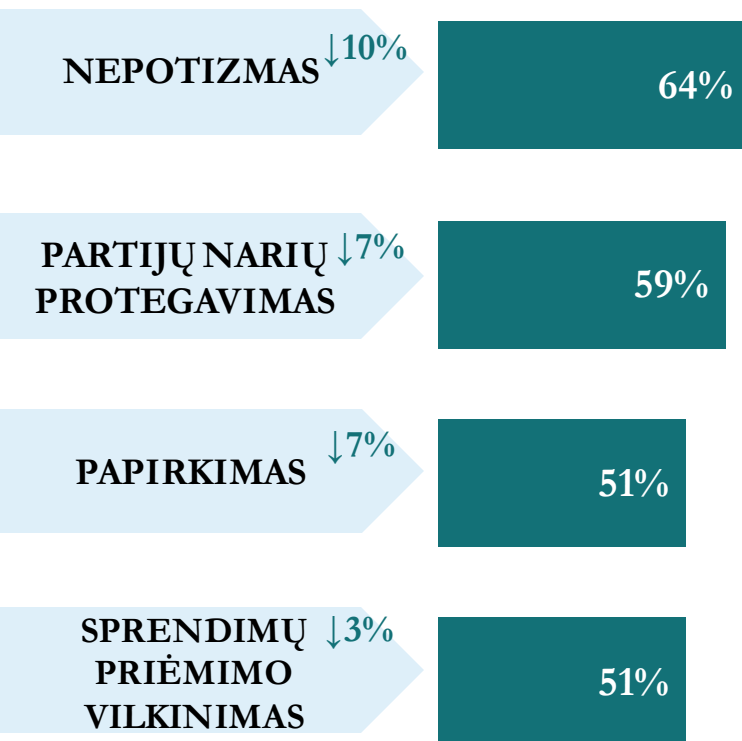
Tyrimo dalys: korupcijos
suvokimas, korupcinė
patirtis ir antikorupcinis
potencialas.

Tikslinės grupės:
gyventojai, įmonių
vadovai ir valstybės
tarnautojai.

Respondentų skaičius 2021 m.:
1005 gyventojai,
503 įmonių vadovai,
697 valstybės tarnautojai.

LABIAUSIAI PAPLITUSIOS KORUPCIJOS FORMOS

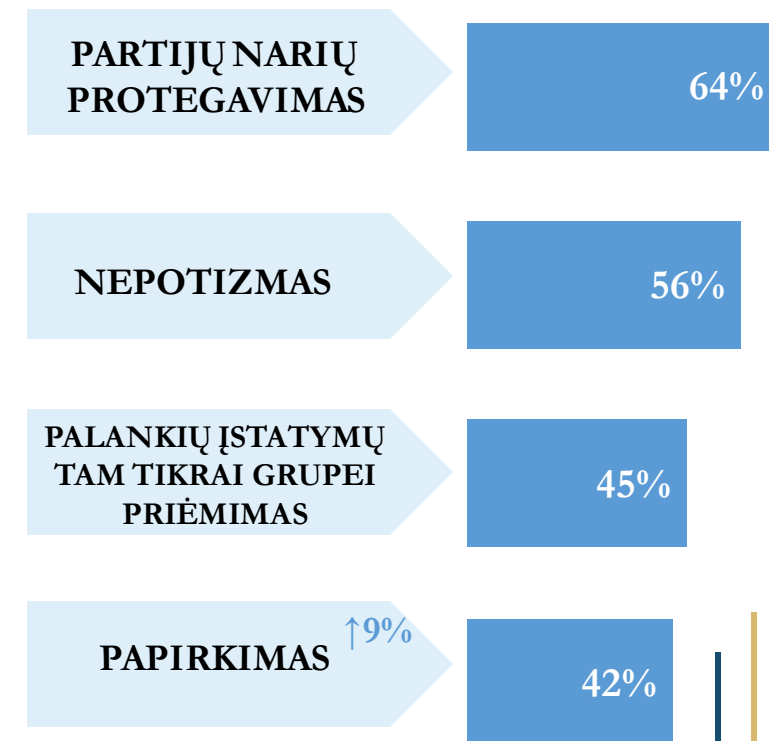
Gyventojų nuomonė

Įmonių vadovų nuomonė

Valstybės tarnautojų nuomonė

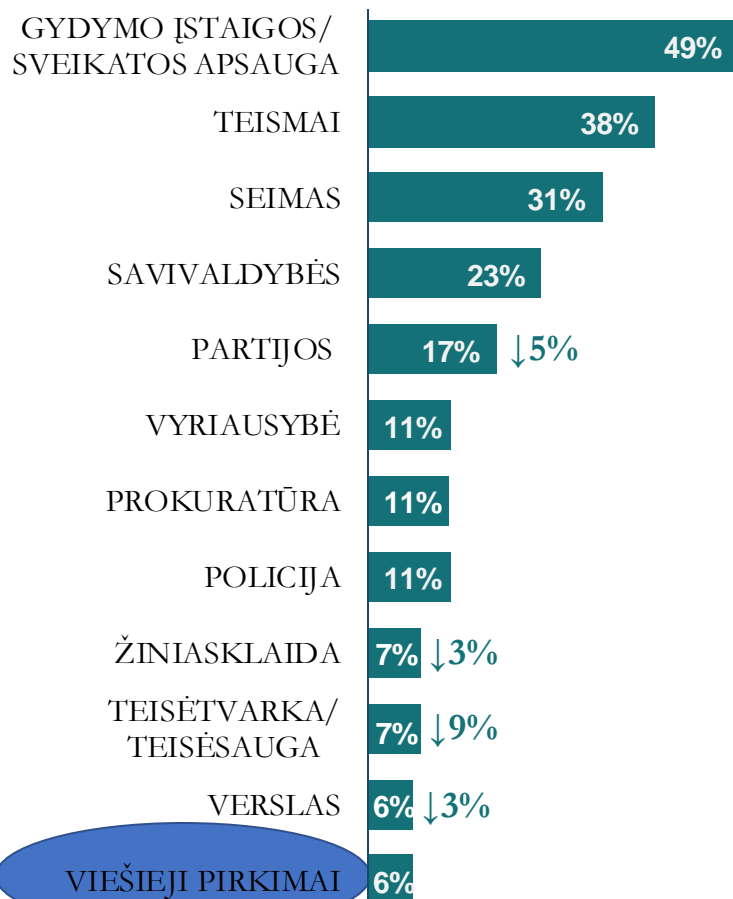

KORUPCIJOS PAPLITIMO INSTITUCIJOSE VERTINIMAS

INSTITUCIJŲ/SRIČIŲ KORUMPUOTUMO VERTINIMAS

Įvardinkite 5 institucijas, kurios, jūsų nuomone, šiuo metu Lietuvoje yra labiausiai korumpuotos

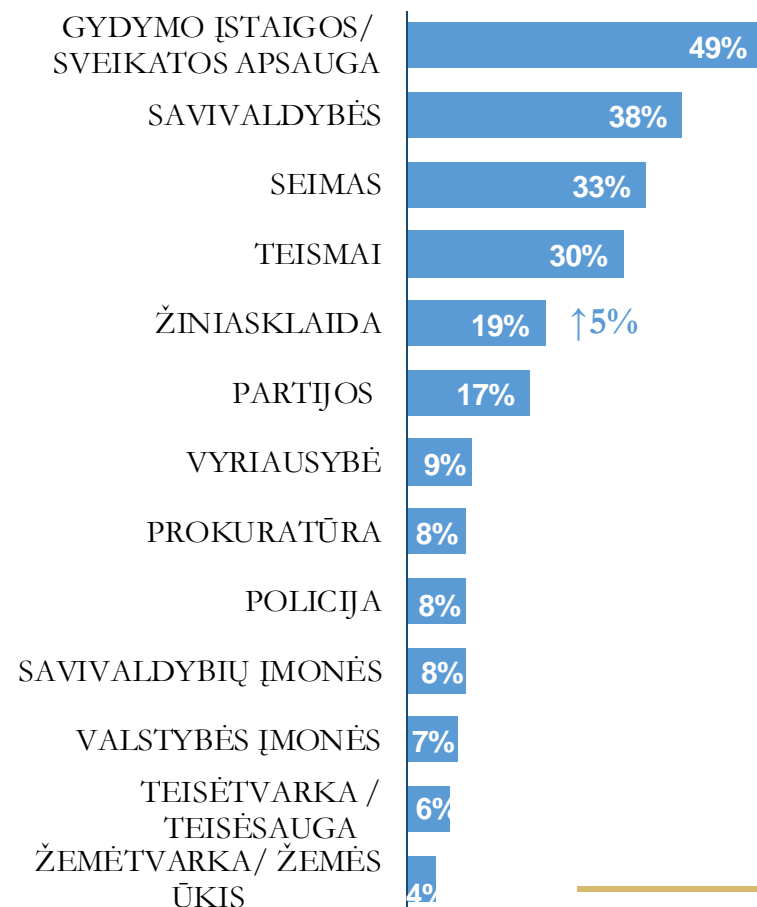
Gyventojų nuomonė

Įmonių vadovų nuomonė

Valstybės tarnautojų nuomonė

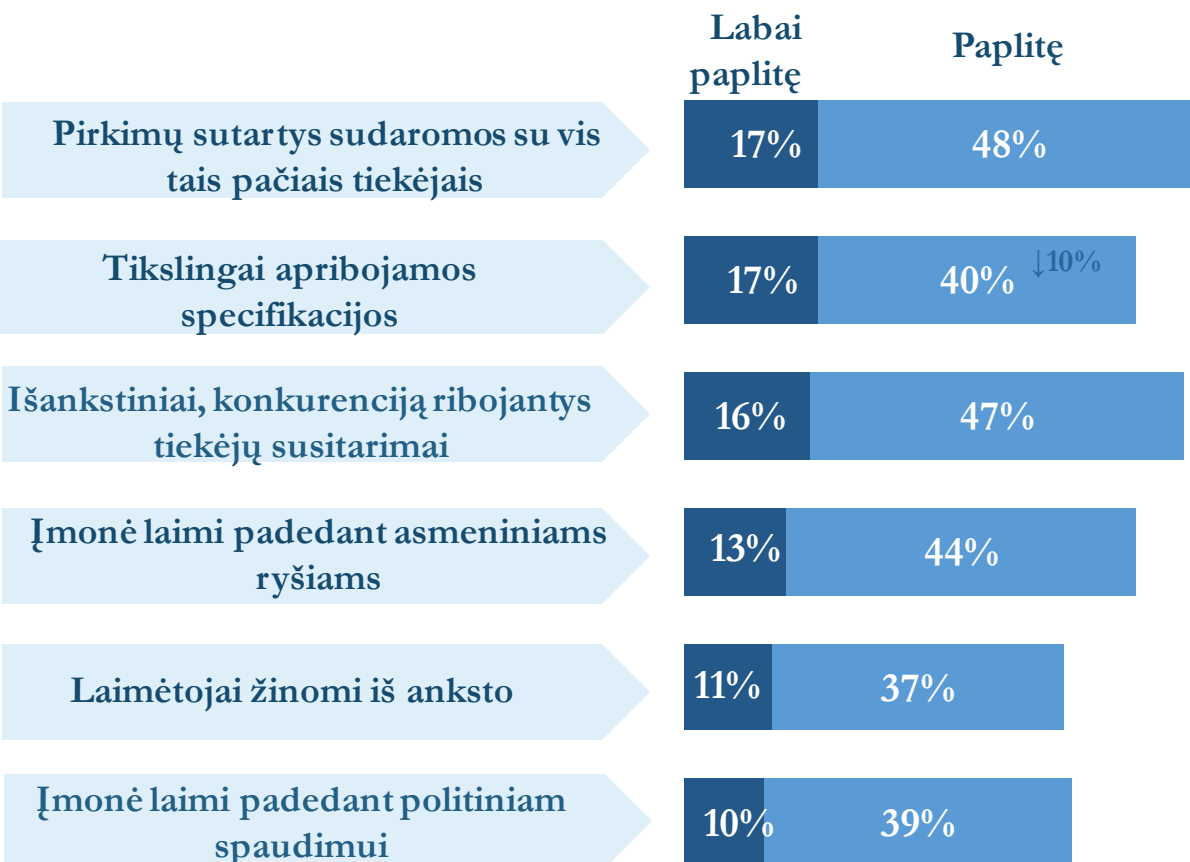

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai lyginant su 2020 m.

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SKAIDRUMAS

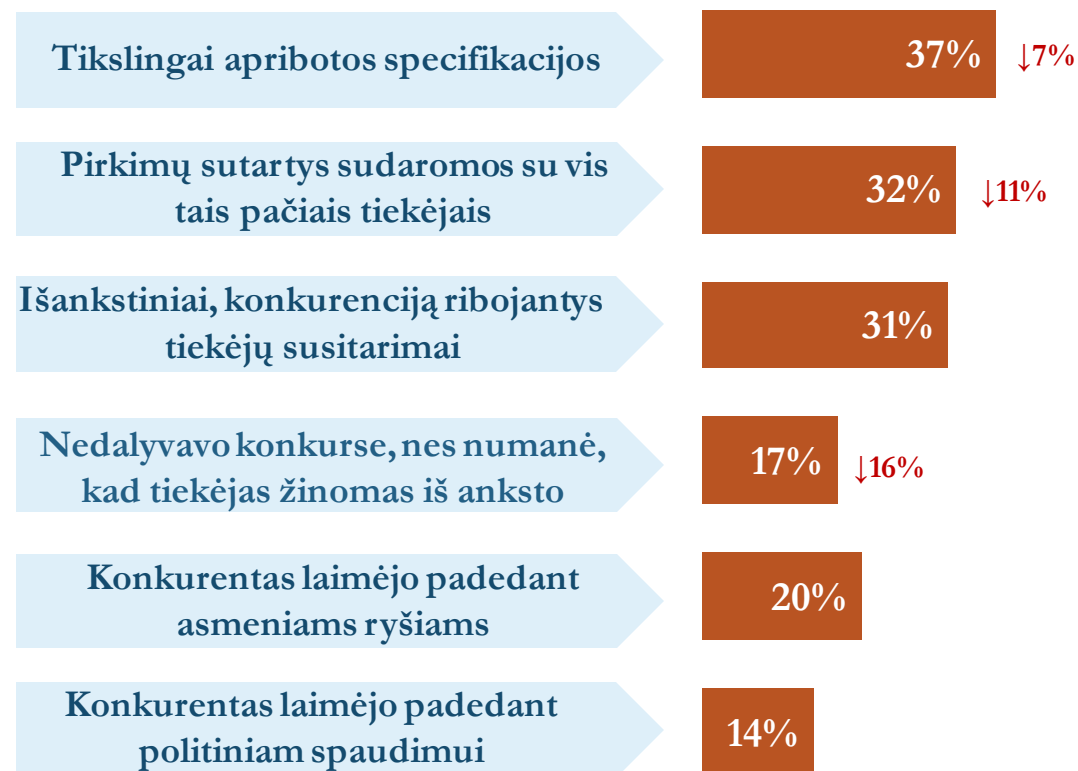
SITUACIJŲ, SUSIJUSIŲ SU VIEŠAISIAIS PIRKIMAIS,
PAPLITIMO VERTINIMAS

Valstybės tarnautojų, dirbančių su VP, nuomonė

SUSIDŪRIMAS SU SITUACIJOMIS, DALYVAUJANT
VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE

Įmonėms, dalyvaujant pirkimuose, teko susidurti su situacijomis

„Eurobarometras Nr. 482: Verslo požiūris į korupciją“ 2019

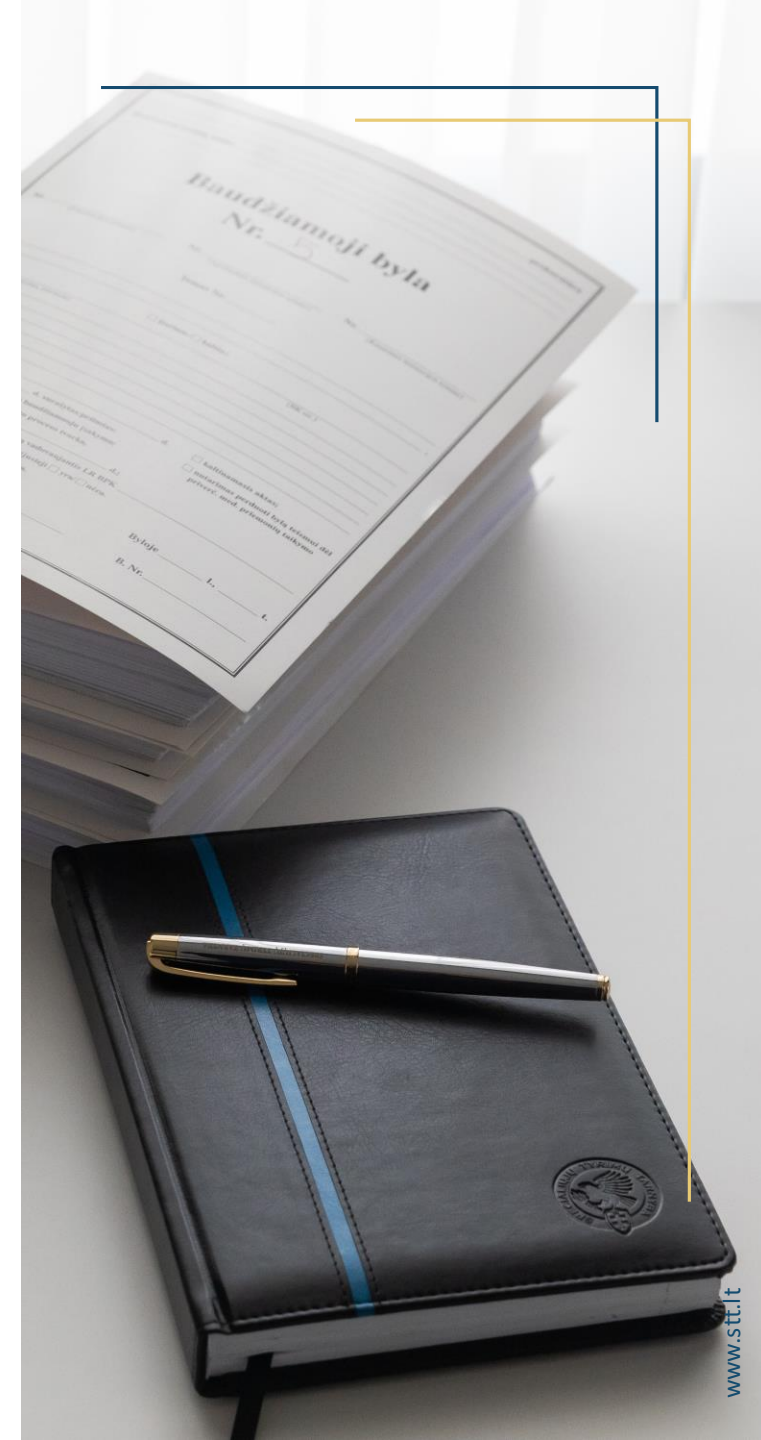
- Net 37% Lietuvos įmonių, dalyvaujančių viešuosiuose pirkimuose, nurodė, kad per pastaruosius trejus metus **korupcija jiems sutrukdė laimėti viešąjį pirkimą.**
- **Labiausiai paplitusios praktikos viešuosiuose pirkimuose yra šios:** pirkimo specifikacijų pritaikymas konkrečiai įmonei (60%), karteliniai susitarimai teikiant pasiūlymus (54%), interesų konfliktai vertinant pasiūlymus (50%).

VPT vykdyta pirkimų prevencinė priežiūra 2022 metais. Pirkimų vykdytojų klaidos

Iš VPT atliktos pirkimų prevencinės peržiūros matyti, kokie galimi įstatymų ir (arba) su jų įgyvendinimu susijusių teisės aktų reikalavimų pažeidimai bei klaidos padaromi:

1. nustatant tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus (56,6 proc. *);
2. nustatomos neaiškios, dviprasmiškos sąlygos (47,7 proc. *);
3. pašalinimo pagrindai neatitinka galiojančio teisinio reglamentavimo (28,4 proc. *);
4. sutartinės nuostatos neaiškios/netikslios (27,6 proc. *);
5. nustatant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus bei jų vertinimo tvarką (16,4 proc. *);
6. aplinkos standartų nustatymas (7,2 proc. *).
7. rengiant techninę specifikaciją (6,7 proc. *);
8. pirkimo objektas neskaidomas į dalis (2,7 proc. *);

* skaičiuojant nuo pirkimų, kuriems buvo teiktos rekomendacijos. <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos/pirkimu-preven-cine-prieziura-2022-m-pirkimu-vykdytoju-klaidos>

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. The focus is on the hands and arms of the individuals, suggesting a collaborative or discussion-based environment. The colors are muted and soft, with a light blue and white palette.

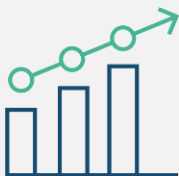
Korupcijos rizikos viešuosiuose pirkimuose

Viešųjų pirkimų lūkestis

Pagrindiniai viešųjų pirkimų tikslai

**Konkurencingumo
užtikrinimas**

Skaidrumas

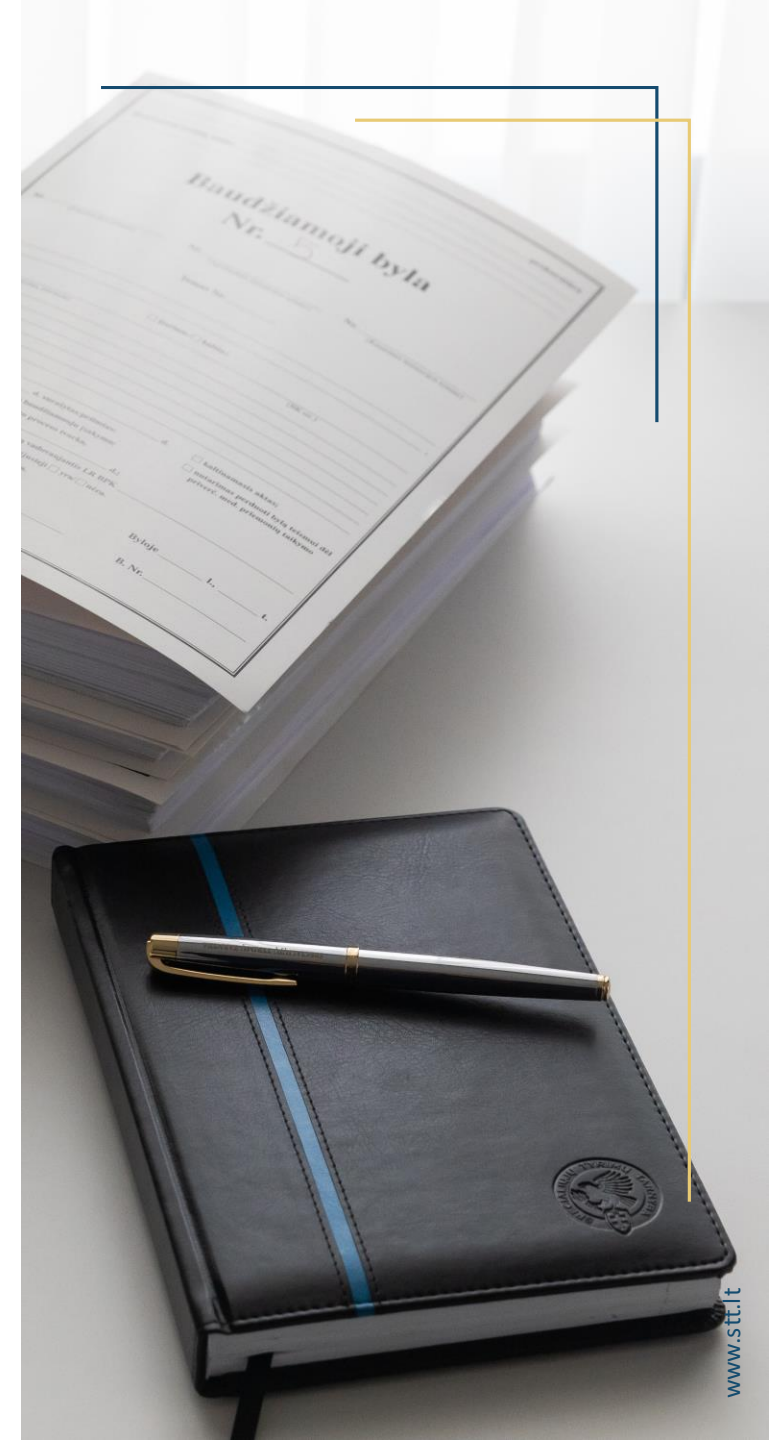

**Racionalus lėšų
panaudojimas**

Korupcijos rizikas viešųjų pirkimų srityje perkančiosese organizacijose dažnai sukelia:

- ✓ įstaigų vidaus teisės aktų spragos;
- ✓ netinkamai, neatsakingai vykdomos procedūros;
- ✓ silpna viešųjų pirkimų vykdymo kontrolė;
- ✓ nepakankama viešųjų ir privačių interesų konfliktų prevencija;
- ✓ nepakankamas dėmesys darbuotojų kompetencijų didinimui;
- ✓ neužtikrinamas viešumas.

Korupcijos rizikos veiksniai

Gali pasireikšti visuose pirkimų etapuose:

- ✓ planavime;
- ✓ inicijavime;
- ✓ vykdyme;
- ✓ priežiūroje.

Rizikos rūšys:

- ✓ vidinės / išorinės;
- ✓ valdomos / nevaldomos.

A blurred background image showing several people in a meeting or discussion. One person on the left is looking towards the center, while others on the right have their hands raised, suggesting an active discussion or presentation. The overall scene is out of focus, emphasizing the text in the foreground.

Interesų konfliktų valdymas viešuosiuose pirkimuose

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 8 punktą numato pareigą deklaruoti privačius interesus:

- ✓ **perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto vadovams,**
- ✓ **pirkimų komisijų nariams,**
- ✓ paskirtiems atlikti supaprastintus pirkimus asmenims (taip pat ir mažos vertės pirkimus vykdantys pirkimų **organizatoriams,** nepriklausomai nuo to ar jie yra valstybės tarnautojai, ar nėra),
- ✓ **ekspertams,**
- ✓ **iniciatoriams.**

Interesų konfliktai gali kilti visuose pirkimų etapuose, todėl:

- ✓ Organizacijose turi būti ar reglamentuota darbuotojų **nusišalinimo** nuo sprendimų, galinčių kelti interesų konfliktų situacijas, **tvarka**.
- ✓ Organizacijos turi užtikrinti, kad pirkimo procese **nedalyvautų asmenys**, kurie yra **susiję** su potencialiais arba jau pasiūlymus pateikusiais pirkimo dalyviais.
- ✓ Organizacijos ir jų darbuotojai **neturėtų priimti jokių dovanų** iš pirkimų dalyvių, laimėtojų, jų partnerių.
- ✓ Organizacijose turi būti skiriamas **dėmesys darbuotojų švietimui**.

Situacija. Kaip elgtis?

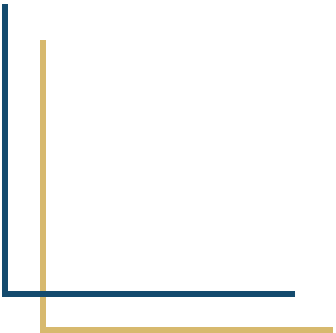
Jūs esate įstaigos Viešųjų pirkimų komisijos narys ir dalyvaujate pirkimų procedūrose. Paaikėja, kad pasiūlymą pateikė įmonė, kurioje dirba Jūsų brolis.

Jūsų veiksmai šioje situacijoje:

1. Galiu dalyvauti Komisijos veikloje, nes šiuo metu mažai bendrauju su broliu;
2. Privalau deklaruoti galintį kilti interesų konfliktą ir nusišalinti nuo Komisijos veiklos, kad nepažeisčiau įstatymų;
3. Niekas iš bendradarbių nežino, kad brolis dirba toje įmonėje, todėl nutylėsiu.
4. Deklaruoti būtina tik tuomet, jeigu brolis taip pat tiesiogiai dalyvauja viešųjų pirkimų procedūrose.

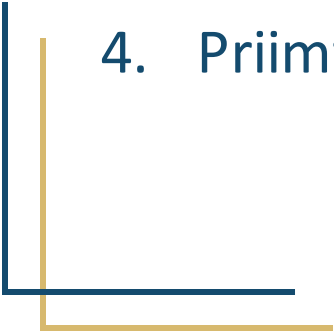
Situacija. Kaip elgtis?

- Vienas iš viešajame pirkime dalyvaujančių tiekėjų yra Komisijos nario kaimynystėje gyvenančio asmens įmonė.

Situacija. Kaip elgtis?

Jūs esate įstaigos Viešųjų pirkimų komisijos pirmininkas. Vykstant įstaigos viešajam pirkimui dėl automobilių draudimo į savo el. p. dėžutę iš konkurse dalyvaujančios bendrovės gaunate išskirtinį pasiūlymą su 50 proc. nuolaida apsidrausti ne tik nuosavą automobilį, bet ir būstą. Kaip tinkamai pasielgti šioje situacijoje?

1. Pasiteirauti bendrovės, kodėl nusprendė pateikti tokį pasiūlymą;
 2. Atsakyti į laišką ir nurodyti, kad toks pasiūlymas šiuo metu Jūsų nedomina;
 3. Apie gautą laišką informuoti savo vadovą ir (ar) korupcijos prevencijos pareigūną;
 4. Priimti pasiūlymą, nes neketinate daryti jokios įtakos būsimuose pirkimuose.
-

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting, with their hands and faces out of focus. A dark blue horizontal bar is overlaid on the lower part of the image, containing the title text.

Viešųjų pirkimų planavimas

Korupcijos rizikos viešųjų pirkimų poreikio formavimo ir planavimo etape

- **Neanalizuojama** informacija dėl pirkimų poreikio nustatymo;
- **Netikslinami** arba labai **dažnai keičiami** organizacijų pirkimų metiniai planai;
- Galimos situacijos, kai prekių, paslaugų ar darbų **poreikis sukuriamas dirbtinai**, kad atlygį gautų „reikiamas“ subjektas, perkamos nereikalingos prekės;
- Neatliekamas išsamus **rinkos tyrimas**.

Situacija. Kaip elgtis?

- **Kokius korupcijos rizikos veiksnius galima įžvelgti šioje situacijoje?**

Įstaiga suplanuoja pirkti ir įsigyti detales kompiuteriams, kurių remontą atliks įstaigos IT specialistas.

Analizuojant situaciją paaiškėjo, kad kompiuterių garantinis laikotarpis dar nepasibaigęs. Be to, vėliau paaiškėja, kad perkamas detales teks IT specialisto (pirkimų iniciatoriaus) sesers vyro įmonei.

- ✓ Taupomos įstaigos lėšos?;
- ✓ Neskiriamas tinkamas dėmesys pirkimų poreikio planavimui ir pagrindimui;
- ✓ Nepakankamai valdomos galimų interesų konfliktų rizikos;
- ✓ Galimai perkamos nereikalingos prekės arba dirbtinai sukuriamas jų poreikis.

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. They appear to be looking at a document or screen, with their hands and faces out of focus. The overall tone is professional and collaborative.

Viešųjų pirkimų inicijavimas

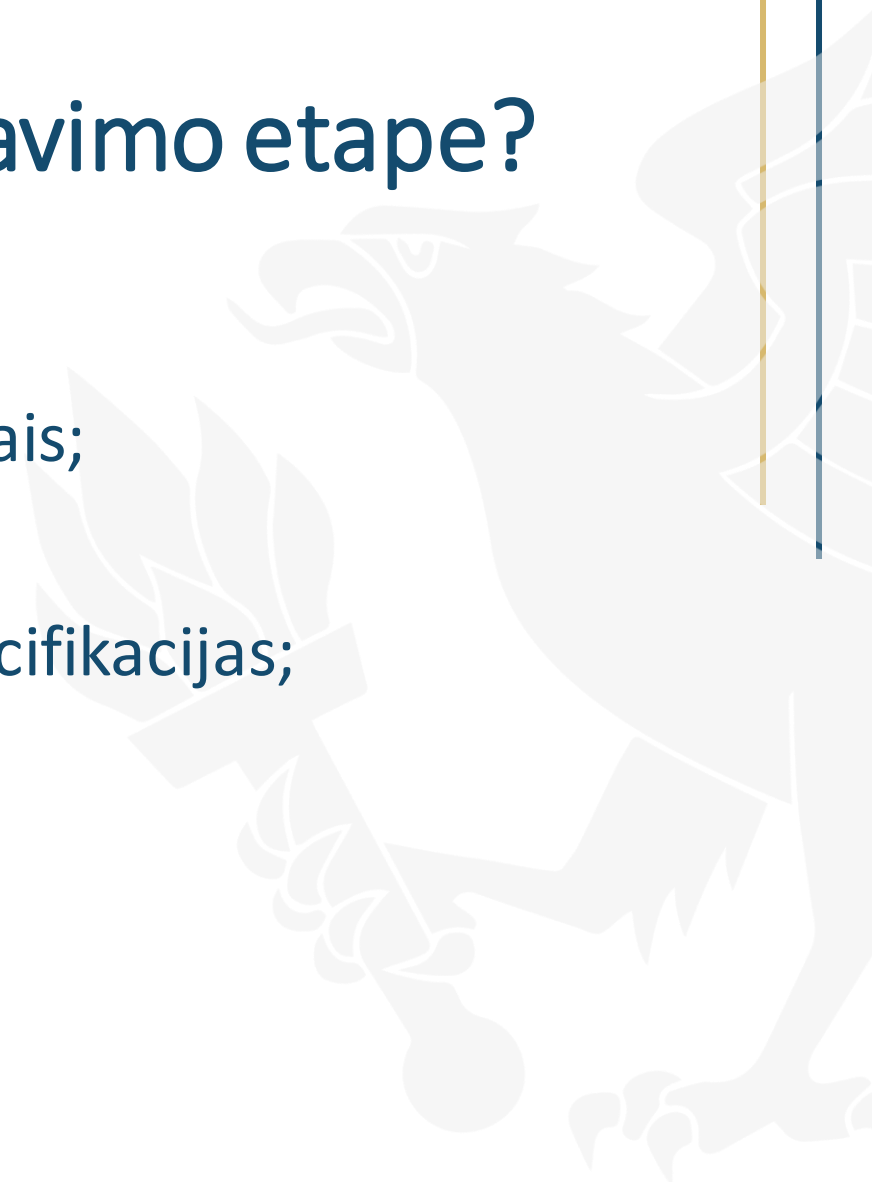
Pirkimų dokumentų pritaikymas konkrečioms tiekėjams

- Techninių specifikacijų pritaikymas;
- Nenustatyti kvalifikaciniai reikalavimai;
- Pirkimo dokumentai nepagrįstai sudėtingi;
- Neužtikrinamas konfidencialumas (atskleidžiama informacija);
- ...
- Neužtikrinama konkurencija.

Kaip išvengti korupcijos rizikų inicijavimo etape?

- ✓ Kai trūksta žinių, konsultuotis su rinkos dalyviais;
- ✓ Jeigu įmanoma, skaidyti pirkimo objektus;
- ✓ Savo iniciatyva iš anksto skelbti technines specifikacijas;
- ✓ Rengti aiškius, nedviprasmiškus dokumentus.

A blurred background image showing several people in a meeting or conference room. They appear to be looking at a screen or document, with their hands and heads visible in a soft-focus manner.

Viešųjų pirkimų organizavimas

Korupcijos rizikos viešųjų pirkimų organizavimo etape

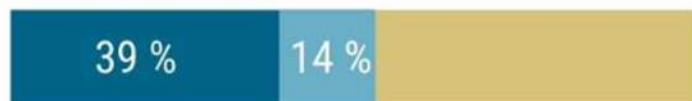

- **Centralizuotai** perkama tik nedidelė prekių, paslaugų ir darbų dalis;
 - **Tiekėjo pašalinimo** pagrindų ir taikymo trūkumai;
 - Rizika dėl **tiekėjų nesąžiningo** susitarimo;
 - Didelė dalis „**vieno tiekėjo**“ pirkimų;
 - Neužtikrinamas **pirkimų komisijų** darbo skaidrumas.
-
- Kaip valdyti rizikas?
 - ✓ Tikrinti, ar galimi centralizuoti pirkimai;
 - ✓ Nustatyti aiškias taisykles, kada taikomas tiekėjo šalinimas;
 - ✓ Nagrinėti gautas pretenzijas, tikrinti pranešimų kanalus;
 - ✓ Esant vienam tiekėjui, peržiūrėti pirkimo procesą.

2018–2020 m. tarptautinių ir supaprastintų (išskyrus mažos vertės) viešųjų pirkimų iš vieno tiekėjo:

53 %

dalyvavo tik vienas tiekėjas

vienas tiekėjas liko po procedūrinių atmetimų

Nustatytas viešųjų pirkimų iš vieno tiekėjo ir Korupcijos suvokimo indekso ryšys – skaidriausiose valstybėse pastebima mažesnė tokių pirkimų dalis.

Situaciją, kai viešajame pirkime dalyvauja tik vienas tiekėjas, nulemia įvairios priežastys. Nacionaliniuose ir tarptautiniuose tyrimuose bei ataskaitose dažniausiai išskiriamos šios:

- Neskelbiamos derybos.
- Dirbtinis pirkimo objekto neskaidymas į dalis.
- Trumpas pasiūlymų pateikimo terminas.
- Netinkamas išlaidų paskirstymas.
- Priklausomybė nuo vieno ar nedidelės grupės tiekėjų.

A blurred background image showing several people in a meeting or office setting. They appear to be looking at documents or a screen. The image is out of focus, emphasizing the text in the foreground.

Sutarčių vykdymas

Galimos rizikos valdant sutartis:

- **Neviešinamos** pirkimų sutartys;
- Nerengiamos ir nustatyta tvarka **neteikiamos ataskaitos**;
- Aplaidžiai žiūrima į prekių, paslaugų ar darbų **kokybę, kiekius, terminus**;
- Netaikomos sutartyse numatytos **sankcijos**;
- Nevertinama, **kokią vertę sukuria** įsigytos prekės, paslaugos, darbai.

Kaip rizikas valdyti?

- ✓ Užtikrinti sutarčių skelbimą;
- ✓ Teisės aktuose nustatyta tvarka rengti ir teikti ataskaitas;
- ✓ Aiškiai reglamentuoti įsigytų prekių, paslaugų, darbų priėmimo tvarką;
- ✓ Paskirti atsakingus asmenis.

A blurred background image showing several people in a meeting or collaborative work environment. They appear to be looking at a screen or document, with their hands and heads visible in a soft-focus manner.

Geroji praktika

Geroji praktika - Viešoji įstaiga Kauno miesto greitosios medicinos pagalbos stotis

Kokie priedai sudaro pirkimo dokumentus:

- Dokumentų, patvirtinančių siūlomų produktų atitikimą techninės specifikacijos reikalavimams, pateikimo rekomendacijos;
- Terminų skaičiavimo atmintinė;
- Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnio 2 dalies taikymo praktiniai aspektai;
- Pastabos dėl pirkimo dokumentų 38 punkto praktinio taikymo;
- Viešųjų pirkimų tarnybos vieša konsultacija „Kaip sėkmingai dalyvauti viešuosiuose pirkimuose 2020 metais“;
- Kartu su pasiūlymų pateikiamų prekių pavyzdžių sąrašas;
- Europos bendrojo viešųjų pirkimų dokumento pildymo pavyzdys.

Pavyzdys. Viešieji pirkimai AB „Vilniaus šilumos tinklai“

- ◆ Atlikta visų pirkimų analizė, kurios metu identifikuoti ir analizuoti rizikingi „juodieji taškai“ pirkimuose nuo pat pirkimo poreikio identifikavimo iki galutinio apmokėjimo.
- ◆ Atsižvelgus į analizės rezultatus, **sukurta nauja pirkimų sistema**: kuo labiau ribojant užsakovų galias, apskaičiuojant pirkimų kaštus ir logiškai įsivertinant pirkimo poreikį. **Bendrovės naujovė - sutarčių stebėseną**. Pirkimų skyrius reguliariai tikrina sutarčių įgyvendinimą ir strategijos parinkimą konkrečiam pirkimui.
- ◆ Aiškiai **apibrėžti rizikingų pirkimų kriterijai** ir nustatytos taisyklės, kada ir kokiomis aplinkybėmis apie pirkimo eigą yra informuojamas Rizikų valdymo skyrius.
- ◆ Naujų viešųjų pirkimų vykdymo principų sklaida ir įtvirtinimas darbuotojams: mokymai (bent kartą per mėnesį) ir **gautos naudos** (sutaupytų lėšų) **viešinimas**.

Sėkmingi viešieji pirkimai vyksta, kai:

- ✓ Atsakingai planuojamos pirkimams skirtos lėšos;
- ✓ Perkama tai, ko tikrai reikia;
- ✓ Pasirenkamas tinkamas pirkimo būdas;
- ✓ Siekiama konkurencijos;
- ✓ Atidžiai vertinami tiekėjų pasiūlymai;
- ✓ Pirkimai vyksta taip, kaip apibrėžta sąlygose;
- ✓ Atsakingai vertinamos pretenzijos;
- ✓ Prižiūrimas sutarties vykdymas;
- ✓ Užtikrinamas informacijos viešinimas.

Kaip pranešti apie korupciją?

Atvykti į **STT**
atstovybę

Atsisiųsti
programėlę
„Pranešk STT“

Pranešti
internetinėje
svetainėje
www.stt.lt

Skambinti
(8 5) 266 3333

Rašyti el. paštu
pranesk@stt.lt

Geriausia diena būti skaidriam – šiandien!

Rita Šikšnienė

Vyriausioji specialistė

Antikorupcinio švietimo skyrius

El. paštas: rita.siksniene@stt.lt

Tel. nr. 8 (706) 63 316

